

Filozofické základy vedeckého prístupu a ich feministická kritika. (rešerš)

Veda, ako jedna z foriem osvojovania si sveta človekom, zakladá predmet svojho skúmania v hľadaní a riešení problémov. V ich hľadaní je opakovane používaná rovnaká metóda: metóda pokusu a omylu, teda opakované pokusné riešenia na určenie správnych a vylúčenie nesprávnych riešení.

Významnou výskumnou metódou, ktorá odlišuje vedecký prístup a vedeckú metódu od postoja predvedeckého, je metóda falzifikačných pokusov. Aby bolo možné rozoznať pravdivé falzifikácie od zdanlivých, je nutné, aby problém prešiel racionálnou vedeckou diskusiou.

„Mojou hlavnou tézou teda je, že to nové, čo odlišuje vedu a vedeckú metódu od toho, čo ešte vedou nie je, a od predvedeckého stanoviska, je vedome kritický postoj k pokusom o riešenie problému, je to teda aktívny podiel na eliminácii, sú to aktívne eliminačné pokusy, pokusy kritizovať, to znamená falzifikovať.“ (Popper 1998:23)

Prostredníctvom falzifikácie možno zistiť nielen to, či je teória nesprávna, ale tiež to, prečo je nesprávna a tým dospieť k novému problému. Dynamiku rozvoja, ktorú v sebe zahŕňa tento proces, Popper vložil do novej schémy, ktorá obsahuje 4 štádiá:

1. starší problém
2. pokusné tvorenie teórií
3. eliminačné pokusy prostredníctvom kritickej diskusie, vrátane experimentálneho preskúmania
4. nové problémy, ktoré vyplývajú z kritickej diskusie o našich teóriách

Z tohto procesu vyplýva, že staré problémy prinesú nové podnety pre nové problémy a tie sa stanú východiskom nového cyklu, teda nového vedeckého skúmania. Keďže takáto 4-stupňová schéma je vlastne cyklická, vedecké skúmanie možno začať na každom z uvedených stupňov.

Teoretické koncepcie feminizmu zahŕňajúce v sebe odmietanie autonómie vedy a následne jej kritiku, sa primárne zameriavajú na otázky spoločenského postavenia a statusu žien, neprítomnosti žien v niektorých sférach spoločnosti, na otázky rodovej identity a hlavne na historickú neprítomnosť žien vo sfére vedeckého poznania.

Podľa feministickej reflexie vedy Evelyn Fox Keller, možno identifikovať prvky androcentrizmu a mužskej predpojatosti v jednotlivých etapách vedeckého skúmania, napr. pri výbere problémov a metód, pri formulácii hypotéz, pri interpretácii dát a pod. (Keller 1998: 262), kde sa „mužská norma“ považuje za smerodajnú a podľa nej sa nazerá na jej výsledky.

Ženy v klasickej teórii.

„Klasická sociálna teória usilovala o pochopenie zmien súvisiacich s industrializáciou, kapitalizmom, urbanizáciou a modernitou v najširšom zmysle.“ (Harrington 2006 : 314). V popise moderných podmienok uprednostňovala mužský subjekt a vylučovala ženy s tým, že ich vzťahy ležali mimo moderných inštitúcií a skúseností, ktoré boli predmetom, procesom i cieľom skúmanej zmeny.

Ženy boli spájané s iracionalitou, tradíciou, telesnosťou a súkromnou domácou sférou. Neboli chápané ako priama súčasť sveta racionality, kapitalizmu, mesta a industrializmu v podobe námedznej práce. Ženské vzťahy boli považované za predindustriálne a nekapitalistické. Klasická sociálna teória mala sklon stavať ženy do protikladného vzťahu k modernému, mimo sociálno.

Weber, Durkheim, Simmel z feministickej perspektívy

Feministická kritika berie do pozornosti predovšetkým Weberovo poňatie prechodu od osobných tradičných foriem moci k neosobným, legislatívne racionalizovaným formám panstva, spôsobmi moci, ktoré sú charakteristické patriarchálnym panstvom, vládou otca a amanžela. Žena a deti sú podriadené autorite patriarchu. Moc patriarchu má sociálny pôvod, zatiaľ čo panstvo ženy sa odohráva cez nemenné vlastnosti vzťahov medzi mužmi, ženami a deťmi.

Weber sa domnieval, že tento model panstva je základným princípom následných mocenských vzťahov a sociálnych formácií. Jeho teórie vychádzajú z genderovej duality, v ktorej je mužskosť príliš spájaná s racionalizáciou a ženskosť s iracionálnym. Domnieva sa, že ženy nedokážu dosiahnuť racionálny životný štýl, ktorý považoval za charakteristickú podmienku modernity.

Podobne Durkheim ženy poníma ako neschopné prekročiť telesnosť, teda neschopné dosiahnuť duševný stav nevyhnutný na k účasti na moderných formách sociálneho jednania.

Simmel rovnako zakladal svoju teóriu na argumente, že ženy si nedokážu osvojiť schopnosti potrebné pre účasť na sociálnom živote. Ženy z modernity nevyklučuje, ale „nediferencovaná celistvosť“, ktorou údajne ženy disponujú, ich udržuje sústredené v sebe a preto sa nezúčastňujú spoločenských zmien. Nie sú ani činiteľmi, ani prijímateľmi zmien natoľko, aby vývoj v spoločnosti znamenal zmenu v postavení a poslaní ženy.

Marshalová a Witzová postoj Durkheima a Simmela k postaveniu žien v spoločnosti hodnotia, že „ženy sú uzavreté a zahltené svojou telesnosťou, zatiaľ čo muži sa nad ňu povznášajú a sú definovaní, určení a odlišení svojou spoločnosťou“ (Marshalová, Witzová, 2003 : 28)

Feministická kritika klasických teórií

Motívom budovania alternatívnych teórií zakladajúcich sa na kritike týchto klasických názorov na usporiadanie spoločnosti z pohľadu umiestnenia ženy a muža v spoločnosti je nespokojnosť feministickej bádateliek s viacerými teoretickými a filozofickými koncepciami vysvetľujúcimi ľudskú povahu, či prirodzenosť, vzťahy medzi ľuďmi a spôsoby ľudského prežívania sveta (hlavne v biologických vedách a v psychológii), ľudské dejiny (v histórii a archeológii), život ľudí v spoločnosti a kultúre, vzorce sociálnej interakcie a komunikácie (najmä v kultúrnej antropológii a iných sociálnych vedách).

Literatúra:

Harrington, A. (2006). Moderní sociální teorie. Praha: Portál.

Keller, E. Fox. (1998). Feminismus a přírodní vědy. In Libora Oates Indruchová (ed.). Dívčí válka s ideologií. Praha: Sociologické nakladatelství.

Marshall, B., Witz, A. (2003). The Masculinity of the Social: Towards a Politics of Interrogation, in B. Marshall and A. Witz (eds.), Engendering the social: Feminist Encounter with Sociological Theory, Buckingham: Open University Press.

Popper, Karl R. (1998). Život je řešení problémů. O poznání, dějinách a politice. Praha: Mladá fronta. Teorie vědy ve vývojověteoretickém a logickém pohledu.

Není mi jasné jak souvisí první část s druhou. Nejprve hovoříte o epistemologii a potom navážete klasickými teoriemi a jejich feministickou kritikou. To je ale něco jiného, než feministická kritika epistemologie založené na pozitivismu.